

Trainer en adviseur Gerrit van Roekel:

‘Culturen hebben geen rechten, mensen hebben rechten’

Er is maar één manier om een diverse samenleving naar behoren te laten functioneren, stelt diversiteitstrainer en -adviseur Gerrit van Roekel. Zie mensen als mens en niet als vertegenwoordiger van hun cultuur of religie. ‘We moeten elkaar weer leren aanspreken.’

TEKST: PETER BOORSMA, BEELD: ERIK VAN DER BURGT

Laatst was Gerrit van Roekel uitgenodigd voor een bijeenkomst van de politie over radicalisering. Het avondeten is halal en bij het diner wordt geen alcohol geschonken, stond in de uitnodiging. Maar ik wil wijn, liet Van Roekel weten. “Net zo goed als iemand anders geen wijn hoeft te drinken, is het mijn recht wél wijn te drinken.”

Het voorval is volgens Van Roekel tekenend voor het cultuurrelativisme dat nog steeds gangbaar is onder managers van politiekorpsen – en van sociale diensten. Ze zijn bang om voor racist te worden uitgemaakt. “Maar precies dat cultuurrelativisme leidt tot ongelijke behandeling van mensen. Het heeft averechts gewerkt en geeft voeding aan partijen die de eigen cultuur vooropstellen.”

Van Roekel is oprichter van Buro Balans dat trainingen verzorgt op het gebied van diversiteit. Bij vrijwel alle politiekorpsen is hij al eens langs geweest en ook veel sociale diensten huren hem in. Die trainingen hakken erin. Door zijn boodschap, maar ook door zijn gedrevenheid die zijn betoeg een haast persoonlijke lading geeft.

ANDERE MENSEN

Ik ben bij Van Roekel in Oosterhout op de dag met de meeste regenval ooit in juli. Hij heeft een kantoor aan huis, maar ontvangt me in de huiskamer aan de eettafel. Hij schuwt ferme uitspraken niet. “Ik heb erover nagedacht en ik ga het zeggen. De verminderde acceptatie

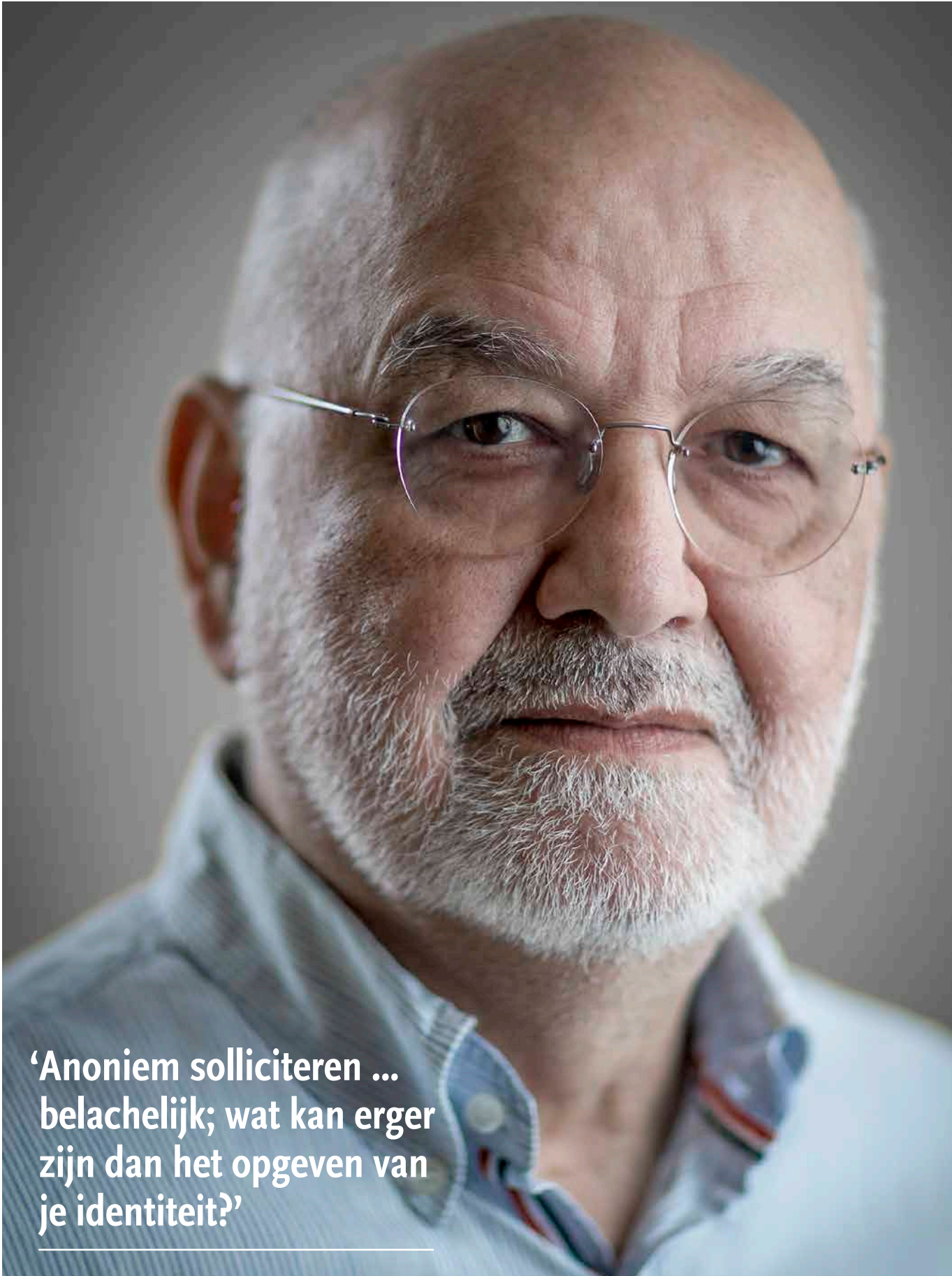
van de diversiteit aan culturen, levensstijlen en levensovertuigingen verwijt ik grotendeels de politieke elite van PvdA en CDA. Jarenlang was cultuurrelativisme hun adagium, het politiek correcte denken. Dat heeft geleid tot maatschappelijke verharding, tot een verscherping van de zij-wij-tegenstellingen en tot een tegenreactie met de opkomst van bewegingen als de PVV en DENK.” Van Roekel is geboren in Indonesië. Toen hij halverwege de jaren vijftig naar Nederland kwam, heeft hij met zijn moeder en zusjes anderhalf jaar gezworven langs opvangcentra en pensions in het hele land. Uiteindelijk kwam het gezin in Oosterhout terecht in een wijk waar 20 procent van de bewoners Indisch was en nog eens 20 procent Pools. Al vroeg leerde hij omgaan met cultuurverschillen.

Hij studeerde geschiedenis, werkte in de residentiële hulpverlening, deed ontwikkelingswerk in India, was maatschappelijk werker en gaf onderwijs aan volwassenen. Vooral zijn lange verblijf in India is belangrijk geweest. “Je gaat naar een andere cultuur, werd ons gezegd. Maar ze hadden moeten zeggen: je gaat andere mensen leren kennen. Want eenmaal daar zag ik al snel dat het sociale leven van een Indiaas dorp niet veel verschilt van dat van een Brabants dorp. Alleen de verschijningsvorm is anders.”

RARE SITUATIES

Van Roekel blijft erop hameren: zie andere mensen als individu en niet als vertegenwoordiger van hun cultuur, religie of groep. “Dé Turk, dé Surinamer en dé Nederlander bestaan niet, ook al denken veel politici en managers van wel.”

Decennialang is de cultuurrelativistische stroming dominant geweest, waarbij integreren met behoud van de eigen cultuur voorop staat en cultuurverschillen worden gebruikt om bepaald gedrag – bijvoorbeeld vrouwen geen hand willen geven – te verklaren of te vergoelijken. ‘Cultuur’ wordt soms aangegrepen als excuus. >

**‘Anoniem solliciteren ...
belachelijk; wat kan erger
zijn dan het opgeven van
je identiteit?’**

‘Een klant komt te laat en je zegt er niets van omdat hij van buitenlandse afkomst is; dat is on-integer!’

Die denkwijze kan tot rare situaties leiden, bijvoorbeeld voor Roma. “Als een Nederlands kind niet naar school gaat, krijgen de ouders een boete van de leerplichtambtenaar. Maar het wegblijven van een Roma-kind wordt vaak vergoelikt met het argument dat dit nu eenmaal de cultuur is. Maar het is de wet! Waarom handhaaf je die dan niet? Ieder kind heeft recht op onderwijs, behalve als je van Roma-afkomst bent blijkbaar.”

Nog een voorbeeld. “Een klant komt tien minuten te laat en je zegt er niets van omdat hij van buitenlandse afkomst is. Dat is on-integer! We zijn het in Nederland verleerd elkaar aan te spreken en dat heeft geleid tot een cultuur-excuus. Tot de situatie waarin een Turk mag zeggen dat hij niet wil dat zijn dochter met een Nederlander thuiskomt, maar een Nederlander dat niet over een Turk mag zeggen. Zo leidt cultuurrelativisme tot gedogen, tot segregatie en uiteindelijk tot ongelijke behandeling. Een dergelijke verzuiling is het slechtste antwoord op integratie.”

BOVENAL MENS

Precies die ongelijke behandeling en de ergernis daarover bij delen van de bevolking zorgen ervoor dat het denken nu naar de andere kant doorslaat: naar cultuur-absolutisme. Ook in dat discours zijn mensen nog steeds vertegenwoordigers van hun cultuur, maar met het grote verschil dat de eigen cultuur beter is. Cultuurabsolutisme eist van anderen dat ze volledig opgaan in de dominante cultuur: assimilatie. Het is een wij-tegen-zij-denken dat andersdenkenden wegzet.

Zowel cultuurrelativisme als cultuurabsolutisme werken verlamdend op de integratieprocessen. Om tot werkbare oplossingen te komen biedt het pluralisme meer perspectief, aldus Van Roekel. Dat is een basishouding waarbij je erkent dat je wat meeneemt van je eigen cultuur, maar dat je bovenal mens bent. “Neem je deze gedachte als uitgangspunt, dan ben je in een keer uitgediscussieerd over het hokjesdenken.”

Bij een pluralistische basishouding moeten mensen bereid zijn eigen vooronderstellingen en waarden ter discussie te stellen. De dialoog is erop gericht samen verder

te komen, met kritisch respect voor elkaars standpunten, voor de ander en voor het anders-zijn. Universele normen zoals respect, fysieke integriteit en privacy, zijn leidend. “Mensenrechten gaan nooit over cultuur, maar richten zich juist op de bescherming van het individu tegen de cultuur. Ook in de Alblasserwaard mag je homo zijn. Culturen hebben nergens recht op, mensen wel.”

SOCIALE DIENSTEN

Het cultuurrelativisme dat in de top van politiekorpsen en sociale diensten nog steeds dominant is, leidt op de werkvloer tot handelingsverlegenheid. Zo hebben klantmanagers te maken met islamitische uitkeringsgerechtigden die een baan weigeren waarin ze met bier moeten sjuwen. Of die niet bij PostNL willen werken omdat de inhoud van sommige pakketten misschien *haram* (onrein, verboden, *red.*) is. “Volgens de regel is dat werkweigering. Maar de neiging is om begrip op te brengen voor het beroep op de religie.”

Professionals hebben voortdurend te maken met dergelijke kwesties. Bijvoorbeeld als zij een werkloze Marokkaanse buschauffeur met de juiste papieren naar een Hindoestaanse school sturen om te solliciteren die vervolgens geweigerd wordt omdat de school per se een Hindoestaanse chauffeur wil. “Had een Nederlandse school dat kunnen doen? In de Schilderswijk wonen mensen van 171 verschillende culturen. Daar heb je niets aan een handboek ‘Hoe ga ik om met Turken en Marokkanen?’”. De vraag is: hoe ga je om met *de ander*?” Precies daarom trekt Van Roekel langs alle politiekorpsen en gemeenten waar hij vooral de top leert om als mensen naar mensen te kijken. Hij merkt dat de politie in dat proces verder is. “Het is daar onderdeel van het denken geworden. Sociale diensten blijven meer hangen in het relativisme. Zie het recente voorstel voor anoniem solliciteren. Belachelijk! Want wat kan erger zijn voor iemand dan het opgeven van de eigen identiteit?”

SUPERDIVERSITEIT

Van Roekel wordt regelmatig beschuldigd van cultuur-absolutisme, iets waarmee hij niets te maken wil hebben. “Want let op: waar cultuurrelativisten goede bedoelingen hebben en er oprecht in geloven, is dat bij een cultuur-absolutistische basishouding vaak niet het geval.”

Van Roekel verwacht dat we uiteindelijk toegaan naar ‘superdiversiteit’. Naar een samenleving waarin iedereen deel uitmaakt van een minderheid en niemand meer van een meerderheid. “Rotterdam nadert dat punt en in New York bestaat het al; daar heb je geen alloctonen.”

Als ik halverwege de middag mijn pen neerleg, is het eindelijk gestopt met regenen. Gegrepen door de materie hadden we dat nog niet opgemerkt. “Ik ben ook helemaal vergeten je een boterham aan te bieden”, verontschuldigt Van Roekel zich. *